

مقدمه‌ای بر شناخت شهرکرد

جستاری چند درباره‌ی، علل نامگذاری، پیدایش و
شکل‌گیری قلعه‌ی دهکرد

گردآورنده: احمد بنی طالبی

انتشارات آزاد مهر

سرشناسه	: بنی طالبی، احمد، ۱۳۲۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: مقدمه‌ای بر شناخت شهر کرد: جستارهای چند درباره‌ی علل نامگذاری، پیدایش و شکل‌گیری قلعه‌ی دهکرد / گردآورنده احمد بنی طالبی.
مشخصات نشر	: تهران: آزادمهر: ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری	: ۴۲۲ ص.: مصور، نمونه.
شابک	: 978-600-5564-32-7
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: داستان‌های شهر کرد
رده‌بندی کنگره	: DSR ۲۰۹۷ / ۵۶
رده‌بندی دیویی	: ۹۵۵ / ۹۴۲۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۱۳۳۵۲۲

۶۶۹۶۶۹۱۸

انتشارات آزادمهر انتشارات آزادمهر

نام کتاب: مقدمه‌ای بر شناخت شهر کرد

گردآورنده: احمد بنی طالبی

ویراستار: رضا کاکانی دهکردی

چاپخانه: خاطره

لیتوگرافی: امید گرافیک

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۱۰۰ نسخه

قیمت: با جلد شومیز ۸۰۰۰ تومان، با جلد سخت ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۷ - ۳۲ - ۵۵۶۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸

آدرس: تهران - خیابان انقلاب - خیابان اردیبهشت - بین بست شهرزاد - پلاک ۶ شماره ۴

تهران: صندوق پستی ۷۶۷-۱۳۱۴۵

www.azadmehr.iketab.com

فهرست

۷	پیشگفتار.....
۱۱	فصل اول: جغرافیای سیاسی.....
۱۱	۱- جغرافیای سیاسی استان چهارمحال و بختیاری.....
۱۳	۲- موقعیت جغرافیایی، حدود و وسعت شهرکرد.....
۱۴	۳- ناهمواری‌ها.....
۱۶	۴- منابع آب.....
۱۹	۵- رودها.....
۲۰	۶- چشمه‌ها.....
۲۱	۷- چاه‌ها.....
۲۳	۸- قنات‌ها.....
۲۸	۹- آب و هوا.....
۳۱	۱۰- بادها.....
۳۴	۱۱- پوشش گیاهی و زندگی جانوری (جنگل‌ها و مراتع).....
۳۷	فصل دوم: جغرافیای انسانی.....
۳۷	۱- پیشینه‌ی تاریخی شهرکرد.....
۴۳	فصل سوم: علل نامگذاری و پیدایش دهکُرد (شهرکُرد).....
۴۳	۱- موقعیت شهرکُرد:.....
۴۵	۲- وجه تسمیه دهکُرد:.....
۴۷	۳- بررسی کلمه‌ی کُرد در منابع تاریخی.....

- ۴- چگونگی شکل‌گیری و نامگذاری دهکرد ۶۱
- ۵- اقوام مهاجر به منطقه : ۶۷
- ۶- نام تیره‌های کردان : ۶۹
- ۷- آثار تاریخی به جای مانده از قلاع اطراف شهرکرد ۷۹
- ۸- نام‌های کُردی مزارع و مکان‌های اطراف شهرکرد ۸۶

فصل چهارم: روند شکل‌گیری قلعه‌ی دهکرد ۱۰۷

- ۱- هسته‌ی مرکزی قلعه دهکرد (بافت قدیم) ۱۰۷

فصل پنجم: آثار تاریخی و نقاط دیدنی ۱۲۹

- ۱- اماکن مقدس شهرکرد ۱۲۹
- ۲- بناهای تاریخی شهرکرد ۱۴۰
- ۳- نقاط دیدنی و تفریحی شهرکرد ۱۶۶

فصل ششم: اقتصاد ۱۶۷

فصل هفتم: حدود جغرافیایی املاک و مزارع قلعه‌ی دهکرد (شهرکرد) ۱۶۹

- حدود جغرافیایی امروزی املاک شهرکرد ۱۶۹

فصل هشتم: مناسبات مبتنی بر تعاون در کشاورزی قلعه‌ی دهکرد ۲۰۳

فصل نهم: گمنامان، پیشوایان، بزرگان و شیرین‌سختان گمنام‌قلعه‌ی دهکرد ۲۱۱

- ۱- گمنامان قلعه دهکرد ۲۱۱
- ۲- پیشوایان، بزرگان و شیرین‌سختان گمنام قلعه دهکرد ۲۲۸

فصل دهم: فرهنگ واژگان دهکردی ۳۱۱

پیش‌گفتار

پژوهش حاضر، علاوه بر بررسی ویژگی‌های طبیعی و جغرافیای تاریخی، علل نامگذاری و پیدایش دهکرد، عوامل گسترش و استقرار اقوام، مروری چند بر احوال شعرا، ادبا، گمنامان و شیرین سخنان قلعه دهکرد و نگاهی به فرهنگ و آداب دهکردی و .. با استفاده از متون تاریخی، اسنادی، تحلیلی و توصیفی، میدانی، اقوال مردم و سالمندان پرداخته است.

همچنین در رابطه با گسترش قلعه دهکرد می‌توان اشاره به تحولاتی کرد که از نظر سیاسی، اجتماعی و اقتصادی قرون اخیر در جهان روی داده سبب گردیده تا شهرهای جهان سوم، به ویژه شهرهای کشورمان ایران (از جمله شهرکرد) نیز دچار رشد و گسترش بی‌رویه‌ی شهری گردد. نگرش به رویدادهای تاریخی در میان اقوام ایرانی، به خصوص مناطق و مردمی که همیشه در معرض تاخت و تاز و یا از لحاظ جغرافیایی گذرگاه بوده، متداول می‌باشد و حفظ بنیادهای فرهنگی، تبار، نژاد و قومیت به عنوان یکی از وجوه مهم در ارزش‌های اجتماعی اجتماعات کوچک است.

همین رویدادها، حوادث و وقایع گذشته‌های دوردست و ایام سپری شده توسط خبرگان سخن بازگو می‌شده و این تاریخ و ادبیات شفاهی مردم بوده که نقالان، سینه به سینه و به صورت شفاهی و روایتی، شنوندگان را به شگفتی می‌کشانید.

اما افسوس!

آنان که به صد زبان سخن می‌گفتند

آیا چه شنیدند که خاموش شدند

پشتوانه‌ی فرهنگی مدون و نوشته‌ها و آثار به‌جا مانده از این دیار در متون تاریخی و جغرافیایی بیان‌کننده‌ی میراثی گرانبها از دوران گذشته است. این آثار چنان که در پی خواهد آمد علاوه بر گویندگان ادبیات فولکلوریک (بومی)، تعدادی از سخنوران بومزاد دهکردی که از قدیم به ادب پارسی پرداخته‌اند و نام برخی از آنان در تذکره‌های عمومی نیز آمده است و یا نام و آثار برخی دیگر به فراموشی سپرده و از بین رفته است.

چنان که عمان سامانی، سرهنگ اوژن، نیکزاد امیرحسینی و ... در احوال مردان و زنان منطقه به‌خصوص سخنوران دهکردی پرداخته‌اند. و در عرفان نیز فردی نام‌آور نسبت به زمان خود از قلعه دهکرد برخاسته‌اند که شرح احوال و مقامات آنان به تفضیل در تذکره‌ها و کتاب‌هایی چون *بستان السیاحه شیروانی*، *حدائق الحقیقت* نوربخش دهکردی و *طرائق الحقایق* نایب‌الصدر شیرازی و ... آمده است.

در زمینه‌ی معارف اسلامی و دروس حوزوی نیز تعدادی طلاب دهکردی بوده‌اند که برخی از آنان در حوزه‌های علمی شهرت و اعتبار به هم رسانیده بودند از جمله آیت‌الله محمد ابراهیم، ملا محمد حسین دهکردی، آیت‌الله سید ابوالقاسم دهکردی و ... در فلسفه و علوم عقلی بعضی از شاگردان میرزا حاج ملا هادی سبزواری مانند ملا محمد حسن دهکردی متخلص به سکوت علیشاه و از شاگردان آخوند ملا محمد کاظم خراسانی علامه شهید آقا جلال‌الدین بت‌شکن دهکردی و ... بوده‌اند.

تعداد زیادی خوشنویس، نقاش، حکاک و شیرازه بند، استاد و کاردان در امور مکتب‌خانه‌ها در میان اهل محل تربیت یافتند که برخی از آنان در تاریخ این هنرها شهره‌اند. از جمله می‌توان به استادان خوشنویسی چون علامه بت‌شکن دهکردی، استاد نبوی دهکردی، استاد جعفر آل ابراهیم دهکردی، استاد حکیم آذر و ... و یا استادان نقاش، حکاک و شیرازه‌بند نظیر سید محسن حشمت دهکردی و ... یا در زمینه‌ی آموزش و تعلیم و تربیت استادانی چون دلشاد دهکردی، مصوی، زیرک‌زاده‌ها، دانش، ریاحی‌ها، هاشمی دهکردی و یا مدرسی و گیس سفیدان دهکردی درباره‌ی تربیت و آموزش به دختران سفارش و توصیه می‌کردند که پاکدامن و عقیف باشند و همه این پرورش‌یافتگان و پرورش‌دهندگان قلعه دهکرد جزء رجال بزرگ بوده‌اند.

در زمینه‌ی طبابت، دکتر ریاحی دهکردی (صحیه) و یا دکتر حبیب‌الله حسینی دهکردی می‌باشد که نامبرده یکی از نوابغ عصر به شمار می‌رود. اما اینان در محیط روستا گمنام مانده‌اند.

شاید در بیان پاره‌ای از مطالب این مجموعه برای خواننده‌ی غیربومی و نا آشنا به شرح حال رجال و گذشته‌ی قلعه دهکرد نامأنوس باشد اما هر چه هست، اکثر مخاطبان کسانی هستند که نسبت به کم و کیف این امور دلبستگی قومی دارند.

با این حال نگارنده مدعی نیست که به مقصود رسیده باشد اما می‌تواند ادعا کند که روزنی جهت تحقیقات وسیع‌تر نسبت به شناخت قلعه دهکرد گشوده است.

در پایان از تمامی کسانی که مرا در این مجموعه یاری نموده‌اند سپاسگزارم.